

Asia Tekijänoikeus hirvenpääkoristeeseen

Hakija N.N.

Annettu 08.12.2006

Tiivistelmä *Lasin käyttötarkoituksen suhde muotoilun lopputulokseen oli etäinen. Hirvenpää -aiheiset snapsilasit olivat molemmat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että niiden kummankin voitiin katsoa olevan tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia. (Ään.)*

LAUSUNTOPYYNTÖ

N.N. on 15.3.2006 saapuneella kirjeellä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa koskien tekijänoikeutta hirvenpääkoristeeseen.

Selostus asiasta

N.N. on aikeissa valmistaa snapsilaseja hirvenpääkoristeella. Taiteilija M.M. on kuitenkin jo aiemmin valmistanut tällaisia laseja. N.N. on lähettänyt valokuvat sekä omasta suunnitelmastaan että M.M.:n lasimallista. N.N. epäilee että liiallinen samankaltaisuus voisi johtaa korvausvelvollisuuteen M.M.:lle. N.N. on kirjeessä kuvaillut useita eroja hänen ja M.M.:n hirvenpääkoristeiden välillä.

M.M.:ltä on pyydetty vastine määräajalla 20.10.2006, mutta vastinetta ei ole toimitettu. Puhelinkeskustelussa 7.11. 2006 (M.M./Huuskonen) M.M. korosti, että hänen kannaltaan tärkeätä on ensinnäkin se että hänen tuotteensa eivät ole sekoitettavissa muihin tuotteisiin. Toiseksi, hänen hirvenpääkoristeensa erikoisuus on sarvien muotoilussa: toisin kuin hirvillä yleensä, sarvet eivät osoita sivuille vaan taakse muotoilusyistä, lasin pakkaamiseen liittyvistä sekä snapsilasin käyttöön liittyvistä syistä.

Sekä N.N. että M.M. ovat toimittaneet hirvenpääaiheiset lasityönsä tekijänoikeusneuvoston arvioitavaksi.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännös sisältää esimerkkiluettelon suojattavista teostyypeistä. Tekijänoikeussuojaa saavat esimerkiksi kaunokirjalliset ja kuvataiteen teokset samoin kuin taidekäsityön tai taideteollisuuden teokset.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Tavanomaisena kriteerinä voidaan pitää sitä, voisiko kuka hyvänsä ryhtyessään samaan työhön päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Oikeuskäytännössä ja oikeudellisessa kirjallisuudessa on niin kutsutun käyttötaiteen osalta teoskynnystä pidetty korkeana. Tämä johtuu siitä, että käyttötaiteen tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos, myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Komiteanmietinnössä KM 1953:5 s. 45 todettiin seuraavaa käyttötaiteesta osana tekijänoikeuslain 1 §:n esimerkinomaista teoslajiluetteloa:

"Kysymyksessä olevien esimerkkien joukkoon on edelleen otettu *taideteollisuuden* ja *taidekäsityön* tuotteet. Tällä ei luonnollisesti suinkaan ole sanottu, että ehdotettu laki koskisi jokaista tuotetta, jota kansantajuisesti voidaan sanoa taiteelliseksi käyttöesineeksi, vaan taideteollisuuden ja taidekäsityön tuote tulisi osalliseksi lain suojasta vain sillä yleisellä edellytyksellä, että sitä, käytännöllisestä tarkoituserästä huolimatta, voidaan pitää taiteellisenä teoksena. Asian luonnosta johtuen olisivat itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset tällöin asetettavat verraten korkealle."

Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään TekijäL 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Korkeimman oikeuden ratkaisuja

Korkein oikeus on käsitellyt useaan otteeseen käyttötaiteen tekijänoikeutta. Esimerkiksi ratkaisuissa KKO 1962 II 60 (rannekoru), KKO 1971 II 4 (ryijy) ja KKO 1980 II 3 (korumallit) päätyi korkein oikeus tekijänoikeussuojan kannalle. Sensijaan ratkaisuissa KKO 1932 II 267 ja KKO 1975 II 25 (huonekalut) sekä KKO 1948 II 464 ja 1976 II 48 (valaisimet) oli johtopäätös päinvastainen, eli teoskynnys ei ylittynyt.

Tekijänoikeusneuvoston aikaisempia lausuntoja

Tekijänoikeusneuvosto on lausunut vastaavista käyttötaidetta koskevista esineistä useissa viimeaikaissa lausunnoissaan, kuten esimerkiksi TN 2005:1 (koristelautanen ei ollut tekijänoikeudella suojattu), TN 2004:9 (koru ylitti teostason mutta valmistusmenetelmä ei kuulunut tekijänoikeussuojan piiriin) ja TN 2001:16 (heijastimet eivät olleet tekijänoikeuden piirissä). Kyseisissä lausunnoissa on myös laajat viittaukset niitä edeltäneeseen lausuntokäytäntöön.

Vastaus lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto ottaa kantaa TekijäL 55 §:ssä määritellyn tehtävänsä mukaisesti tekijänoikeuslain tulkintaan, eikä tulkita muuta kuten esimerkiksi mallisuoja koskevaa lainsäädäntöä.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että eräänä keskeisenä tekijänä teokselta edellytettävän itsenäisyyden ja omaperäisyyden arvioinnissa on se, voiko kuka tahansa henkilö samoista lähtökohdista päätyä samanlaiseen lopputulokseen. Tavanomaisen hirvenpääkoristeen osalta tällainen mahdollisuus on olemassa.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo kuitenkin, ettei käyttötaiteen teoskynnystä tule arvioida eri perustein kuin muiden teosten osalta. Mikäli teoksen käyttötarkoitus hallitsevassa määrin sanelee lopputuloksen, kyse on ainoastaan sellaisesta työstä, joka ei ole tekijänoikeudellisessa mielessä riittävän itsenäinen ja omaperäinen. Arvioinnin tulee siten olla lähtökohdiltaan samanlainen kuin muussakin teoskynnyksen arvioinnissa, eli kuten komiteanmietinnössä KM 1953:5 luonnehdittiin, käyttötarkoituksesta huolimatta.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että sekä N.N.:n että M.M.:n hirvenpääaiheiset snapsilasit ovat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että niiden voidaan kummankin itsenäisinä teoksina katsoa nauttivan teossuojaa. Kummankin lähtökohta on sama eläinaihe, mutta lopputulokset ovat kuitenkin selkeästi eri teoksia. Kummallakin esineellä

on sama käyttötarkoitus, mutta sen vaikutus esineiden omaperäiseen ja itsenäiseen muotoiluun on etäinen.

Eri mieltä olevat jäsenet (Alaspää, Heikkilä, Peltonen, Ryti, Virtanen, Vänttinen): N.N.:n ja M.M.:n snapsilasit eivät ole siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne nauttivat tekijänoikeussuojaa.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Mikko Huuskonen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Arto Alaspää, Martti Heikkilä, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Satu Kangas, Kirsi-Marja Okkonen, Tytti Peltonen, Maria E. Rehbinder, Risto Ryti, Markku Uotila, Martti Virtanen ja Ahti Vänttinen.